

УДК 657:336.71 (075.8)

Спьяк Г. І.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри банківського менеджменту та обліку Тернопільського національного економічного університету

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА В УПРАВЛІННІ БАНКОМ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджено сутність облікової політики та визначено її роль в управлінні банком. Запропоновано напрями оптимізації структури облікової політики вітчизняних банківських установ. Обґрунтовано необхідність врахування при розробці облікової політики банку чинників зовнішнього впливу.

Ключові слова: облікова інформація, облікова політика, система управління банком, оптимізація структури облікової політики, організаційний, методологічний та технічний аспекти облікової політики банку, чинники впливу на облікову політику банківської установи.

Исследована сущность учетной политики и определена ее роль в управлении банком. Предложены направления оптимизации структуры учетной политики отечественных банковских учреждений. Обоснована необходимость учета при разработке учетной политики банка внешних факторов, влияющих на его деятельность.

Ключевые слова: учетная информация, учетная политика, система управления банком, оптимизация структуры учетной политики, организационный, методологический и технический аспекты учетной политики банка, факторы, влияющие на учетную политику банковского учреждения.

The nature of accounting policies and their role in the bank management have been investigated. The optimization tendencies of accounting policies structure of domestic banking institutions have been suggested. The necessity of taking into account the factors of external influence while developing accounting policies of the bank has been explained.

Keywords: accounting information, accounting policies, bank management system, accounting policies structure, organizational, methodological and technical aspects of the accounting policies of the bank, the factors of influence on accounting policies of the banking institutions.

Постановка проблеми. Діяльність вітчизняних банківських установ в умовах нестабільності фінансових ринків ставить особливі вимоги до служби банківського менеджменту, зокрема, до інформаційної бази управління банком. Облікова інформація є основою оперативного управління та базою формування стратегії і тактики розвитку банку в майбутньому. Як відомо,

кожен банк самостійно, в межах чинного правового поля, визначає організаційні та методичні аспекти формування облікової інформації шляхом розробки та реалізації власної облікової політики. Таким чином, облікова політика банку значною мірою визначає якісні характеристики облікової інформації і, відповідно, якість управлінських рішень, що приймаються.

Система банківського менеджменту знаходиться в процесі постійного вдосконалення та розвитку. Як правило, мова йде про використання нових інструментів та технологій управління, таких як: економіко-математичне моделювання, VAR-методи, стратегічне планування, контролінг, бюджетування тощо. Спільним для усіх названих інструментів є те, що вони ґрунтуються на використанні фінансової інформації. Здебільшого це інформація, що формується всередині банку в системі фінансового обліку. “Правила” формування такої інформації і визначає облікова політика банку. У цьому зв’язку для керівництва установи важливим є чітке розуміння тих завдань, які має вирішувати облікова політика, та визначення її ролі в управлінні банківською установою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розробки та реалізації облікової політики знайшли своє відображення в працях низки вітчизняних науковців та практиків, зокрема, М. Т. Білухи, А. А. Бойчук, Ф. Ф. Бутинця, А. М. Герасимовича, З. В. Гуцайлюка, П. Є. Житного, Л. М. Кіндрацької, О. Г. Кореневої, О. Е. Кузьмінської, О. В. Мірошниченко, Т. Г. Савченко, В. В. Сопка, В. Г. Швеця та інших. Важливе значення мають також дисертаційні дослідження, присвячені вивченню проблем теорії і практики облікової політики [3] та формування і практичної реалізації облікової політики банку [7].

Разом з тим проблемні аспекти удосконалення процедур формування та реалізації облікової політики відповідно до нових викликів і завдань банків, продиктованими змінами на фінансових ринках, сьогодні не є до кінця вивченими.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження місця та ролі облікової політики в управлінні банком та визначення напрямів її оптимізації в умовах нестабільності фінансових ринків. Для досягнення поставленої мети в роботі визначено такі завдання:

- конкретизувати сутність дефініції “облікова політика” та визначити її місце в системі управління банком;
- обґрунтувати напрями оптимізації структури облікової політики банку та охарактеризувати вплив зовнішніх чинників на методика її формування.

Виклад основного матеріалу. В Положенні НБУ про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України облікова політика визначена як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються банком для складання та подання фінансової звітності [2, с. 7].

Облікова політика відображає особливості організації та ведення бухгалтерського обліку конкретної установи банку та є основою для скла-

дання фінансової звітності установи. Вона визначає єдині методологічні підходи до побудови та організації бухгалтерського обліку в банку, принципи обліку статей звітності, єдині методи оцінки активів, зобов'язань та капіталу банку, порядок відображення в обліку операцій, які впливають на фінансовий стан установи, єдине тлумачення та розуміння стратегічних напрямів розвитку облікової системи банку та самої банківської установи. Загалом, облікова політика визначає як форми та методи ведення обліку, так і, певною мірою, фінансові результати діяльності банку.

Цілями облікової політики є повне та своєчасне відображення операцій банку за рахунками бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, організація операційної діяльності, документування та документо-обігу, внутрішньобанківського контролю, а також визначення регламенту відносин з питань обліку безпосередньо всередині банку, між банком, НБУ та іншими державними органами, а також між банком та іншими користувачами облікової інформації установи. Відповідно, облікова політика призначена як для працівників банку, які ведуть облік та складають звітність, так і для користувачів облікової інформації та звітності з метою розуміння принципів, на підставі яких формується звітна інформація, та повного розуміння змісту показників фінансової звітності.

Дослідження сутності облікової політики банку дає підстави стверджувати, що сьогодні облікова політика є важливим складовим елементом облікової системи банку як в методологічному, так і в організаційному аспекті. Методологічний аспект облікової політики чітко визначений і на законодавчому рівні. В Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" облікова політика визначена як "... сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності" [1, с. 2]. Як бачимо, і в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", і в Положенні НБУ про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України основний акцент зроблено на методологічну складову облікової політики, однак облікова політика містить також способи організації ведення обліку в установі банку з урахуванням конкретних умов її діяльності. Таким чином, наведені визначення такої дефініції є дещо звуженими через акцентування уваги лише на складанні фінансової звітності і, на нашу думку, потребують уточнення та конкретизації через включення сегменту організації фінансового обліку в банках, який є невід'ємною складовою облікової політики установи.

Ми розділяємо думку низка авторів [6; 7], які на підставі критичної оцінки змісту та суті облікової політики банку, пропонують визнати її також як складову системи управління банком, зокрема, організації інформаційного забезпечення банківського менеджменту. На нашу думку, надзвичайно важливим є визнання облікової політики, облікових процедур невід'ємними елементами системи управління банком, оскільки без

інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень є неможливим у принципі.

Як уже зазначалося, облікова політика конкретного банку повинна містити опис методологічних, методичних та організаційних аспектів ведення обліку окремих об'єктів чи операцій. З позицій її оптимізації в контексті вимог, що ставляться системою управління банком, важливо, на нашу думку, виділити два аспекти: оптимізація структури облікової політики та вдосконалення методики її формування (змісту облікової політики установи).

Чинна законодавчо-нормативна база, що регламентує бухгалтерський облік в банках України, не містить опису структури облікової політики банку, що не дає змоги однозначно трактувати її окремі складові елементи (розділи).

Згідно з Положенням про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України банки висвітлюють обрану ними облікову політику шляхом опису принципів обліку окремих статей, методів їх оцінки та фактів, що стосуються змін в обліковій політиці. Аналіз практики формування облікової політики окремих вітчизняних банків, що діє, засвідчує різні підходи банківських установ до структури облікової політики конкретного банку. Окремі банківські установи виокремлюють в Положенні про облікову політику за розділами загальні принципи бухгалтерського обліку, методи оцінки активів і зобов'язань банку, організацію та методику обліку окремих банківських операцій чи статей балансу. На нашу думку, значно ефективнішим є підхід, згідно з яким у Положенні про облікову політику установи банку розмежовані загальні положення (принципи обліку, визнання окремих статей балансу, їх оцінка), організаційний, методологічний та технічний аспекти облікової політики (рисунок 1).

Такий підхід до формування структури облікової політики банку дасть змогу висвітлити в одному документі усі складові елементи облікової політики, систематизувати і впорядкувати їх, зробити дане Положення максимально доступним, прозорим і зрозумілим для безпосередніх виконавців – працівників банку.

Як відомо, облікова політика формується і затверджується керівником установи банку на кожен календарний рік. За змістом складові елементи облікової політики повинні містити опис її основних положень з урахування низки чинників функціонування установи банку в поточному періоді. Ми розділяємо думку П. Житного щодо доцільності поділу чинників впливу на банківську установу, які необхідно враховувати при розробці облікової політики, за сферою їх формування на внутрішні, що виникають всередині банку, та зовнішні, що діють на макрорівні (загальна економічна ситуація в країні, стан вітчизняного і світового фінансових ринків, конкурентне середовище тощо) [5, с. 22]. Важливо своєчасно, на стадії формування облікової політики, врахувати вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на діяльність банківської установи. Чинники зовнішнього

середовища в умовах нестабільності фінансових ринків переважно мають якісні характеристики. Їх вплив на діяльність банку як суб'єкта ринку неможливо усунути, проте можна врахувати через кількісні показники, що формуються в обліковій системі банку на підставі розробленої ним облікової політики.

Рис. 1. Структура Положення про облікову політику банку

В умовах швидких змін на фінансових ринках важливо відобразити наслідки цих змін у фінансовій звітності установи банку і, відповідно, передбачити можливість такого відображення в окремих положеннях облікової політики установи. Мова йде, зокрема, про методичні аспекти визнання зменшення корисності фінансових активів банку, політику переоцінки, вплив змін курсів валют на монетарні статті балансу банку, визначення впливу рівня інфляції на показники фінансової звітності установи тощо.

Висновки. Сьогодні облікова політика є значимою складовою системи управління банку, що підпорядкована цілям його діяльності. Оптимізація структури Положення про облікову політику банківської установи, шляхом виокремлення її організаційного, методологічного та технічного аспектів, дасть змогу установі банку вирішити одночасно дві важливі проблеми: розкрити усі ключові аспекти облікової політики в одному документі, систематизувати і впорядкувати їх та чітко розмежувати права і обов'язки окремих учасників облікового процесу. При цьому необхідно в процесі формування облікової політики банку врахувати вплив низки зовнішніх чинників, зокрема, стану і тенденцій розвитку вітчизняного та світового фінансових ринків.

Література:

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV із змінами.
2. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджене постановою Правління НБУ від 30.12.1998 р. № 566 із змінами.
3. Барановська Т.В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 / Барановська Тетяна Василівна. – К., 2005. – 250 с.
4. Бойчук А.А., Бойчук В.О. Актуальні проблеми облікової політики підприємств // Сталий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2010. – № 3. – С. 189-192.
5. Житний П. Визначення впливу зовнішніх чинників на формування облікової політики // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 2. – С. 19-25.
6. Кіндрацька Л. Бухгалтерський облік в управлінні банком // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 7. – С. 49-51.
6. Міщенко С.М. Облікова політика в системі управління банком: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 / Міщенко Світлана Миколаївна. – К., 2004. – 276 с.
7. Організація обліку в банку: навч. посіб. / О.Г. Коренева, О.В. Мірошниченко, Т.Г. Савченко. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – 273 с.